

Het project Kunsthandelarchieven (1850-1950)

Ramses van Bragt

Onlangs startte het RKD het project 'Kunsthandelarchieven 1850-1950', dankzij een subsidie van Bureau Metamorfoze. De komende twee jaar worden zevenarchieven van kunsthandels en kunsthandelaren geconserveerd en gedigitaliseerd in nauwe samenwerking met Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO) en het Van Gogh Museum. Dit artikel gaat in op het onderzoek naar kunsthandelarchieven bij het RKD en daarbuiten, op de redenen voor de toenemende belangstelling voor dit typearchieven, op de geselecteerdearchieven en het Metamorfoze-project, de potentie van dezearchieven voor kunsthistorisch onderzoek, en tenslotte op twee bijzonderearchieven die het RKD speciaal voor dit project geschonken kreeg.

ONDERZOEK NAAR KUNSTHANDELARCHIEVEN

In 2015-2016 inventariseerde en digitaliseerde het RKD het archief van kunsthandel Frans Buffa & Zonen dat zich grotendeels in particulier bezit bevindt. In de slipstream van dit project zijn de kunsthandelarchieven van het RKD nader bekeken. Het resultaat is een lijst van vijftienarchieven en collecties van kunsthandels, kunsthandelaars, veilinghuizen en galeries met een totale omvang van meer dan 300 strekkende meter. Een vergelijkbare inventarisatie vanarchieven van kunsthandels buiten het RKD werd in 2016 door Gwen Breedijk uitgevoerd als stage-opdracht. Hieruit blijkt dat het RKD dearchieven van een aantal van de meest toonaangevende kunsthandels in Nederland bezit, kunsthandels die kwalitatief hoogwaardige kunstwerken van belangrijke kunstenaars verhandelden. Ze waren een begrip, ook internationaal. Van Wisselingh & Co en Goupil & Cie drukten zelfs decennialang een stempel op de beeldende kunst van de negentiende eeuw en het begin van de twintigste eeuw. Veel schilderijen, aquarellen, tekeningen en prenten van Nederlandse en buitenlandse kunstenaars hebben dankzij deze firma's hun bestemming gevonden in de collecties van verschillende Nederlandse en buitenlandse musea en particulieren.

Uit de inventarisatie van Gwen Breedijk bleek ook dat van sommigearchieven die door het RKD worden beheerd, elders afgesplitste of gerelateerdearchieven aanwezig zijn. Zo beheert het Van Gogh Museum correspondentie die Kunsthandel Huinck & Scherjon voerde met onder anderen Piet Mondriaan. Erfgoed Leiden en Omstreken heeft het Leidse archiefdeel van lijstenmaker Sala. In The Metropolitan Museum of Art is archiefmateriaal van de New Yorkse vestiging van Bachstitz Inc., terwijl bij het RKD het archief

The Art Trade Archives Project (1850-1950)

Ramses van Bragt

The RKD recently launched the 'Art Trade Archives 1850-1950 Project' thanks to a grant from Bureau Metamorfoze. In the next two years, seven art dealer and gallery archives will be conserved and digitized in close cooperation with Erfgoed Leiden en Omstreken (ELO) and the Van Gogh Museum. This article examines the research on art trade archives at the RKD and elsewhere, the reasons underlying the growing interest in this type of archive, the selected archives, the Metamorfoze project, the archives' potential for art historical research, and finally two special archives that were donated to the RKD especially for this project.

RESEARCH ON ART TRADE ARCHIVES

In 2015-2016 the RKD inventoried and digitized the archive of the Frans Buffa & Zonen art gallery, which is largely in private hands. In the slipstream of this project the RKD's art trade archives were looked into more closely. The result is a list of 65 archives and collections of art galleries, dealers, and auction houses covering over 300 shelf metres. A comparable survey on art trade archives held elsewhere was conducted extensively by Gwen Breedijk in 2016 as an internship project. It emerged that the RKD holds the archives of several of the most prestigious galleries and dealers in the Netherlands, which dealt in relatively high-quality works of art by important artists. They were household names at home and abroad. Van Wisselingh & Co and Goupil & Cie even set the tone for decades with respect to visual art of the nineteenth and beginning of the twentieth century. Thanks to these firms many paintings, watercolours, drawings, and prints by Dutch and foreign artists found their way into numerous Dutch and foreign museums and private collections. Gwen Breedijk's inventorisation also revealed that in the case of some of the archives held at the RKD, sections of them or related material are kept elsewhere. The Van Gogh Museum administers the correspondence between Gallery Huinck & Scherjon and Piet Mondriaan, among others. Erfgoed Leiden en Omstreken has the Leiden part of the archive of the framemaker Sala. The Metropolitan Museum of Art in New York holds archival material from the New York branch of Bachstitz Inc., while the RKD

van de Haagse Bachstüz Gallery berust. The Getty Research Institute (GRI) heeft het archief van de Parijse hoofdvestiging van de Parijse Kunsthandel Goupil & Cie (vanaf 1884: Boussod, Valadon & Cie, successeurs de Goupil & Cie), het RKD het archief van het Haagse filiaal.¹ Het archief van de belangrijkste Nederlandse kunsthandelaar van de jaren dertig van de vorige eeuw, Jacques Goudstikker (1897-1940), is zelfs in drie delen gesplitst, en berust bij het RKD, het Nationaal Archief en Stadsarchief Amsterdam.

In particulier bezit zijn de archieven van Kunsthandel P. de Boer en Kunsthandel Gebroeders Douwes.² Andere archieven verdwenen naar het buitenland zoals het zeer omvangrijke archief van G. Cramer Oude Kunst en het archief van Nystad Oude Kunst, die bij het GRI zijn ondergebracht.

TOENEMENDE BELANGSTELLING

De kunsthandel en kunsthandelarchieven staan de laatste tijd sterk in de belangstelling.³ In september jl. werd het vijftienvintigjarig bestaan van het Zentralarchiv für deutsche und internationale Kunstmarktforschung (ZADIK) in Berlijn gevierd met een internationaal symposium over kunst(handel)archieven en recent werd The International Art Market Studies Association (TIAMSA) opgericht, die nadrukkelijk bronnenmateriaal wil gebruiken voor de onderbouwing van kunsthistorisch onderzoek. Verder verwierf en digitaliseerde het GRI belangrijke kunsthandelarchieven waaronder het Knoedler Gallery Archive. Universiteiten bieden programma's aan om de kunstmarkt te bestuderen, en er zijn publicaties en tentoonstellingen over verschillende kunsthandels in voorbereiding of al afgerond.⁴ Tenslotte is onderzoek naar de kunsthandel één van de vier onderwerpen van de Onderzoeksagenda Kunstgeschiedenis 2015-2020. Deze belangstelling is sinds de jaren negentig van de vorige eeuw ook aangewakkerd door toenemend onderzoek naar de herkomst van kunst in en rond de Tweede Wereldoorlog. Dit restitutieonderzoek werd later uitgebreid naar museaal herkomstonderzoek. Voor zowel onderzoekers van de Restitutiecommissie als particulieren vormen deze archieven vaak de enige authentieke bron om specifieke transacties te kunnen herleiden. Het Nationaal Archief heeft restitutie daarom als een zogenaamde 'trend' aangemerkt.⁵ Voor de particulieren zijn deze archiefdocumenten, alhoewel inmiddels al zeventig jaar oud, nog steeds 'levend verleden' en is de ontdekking van een transactie of inventarislijst niet zelden ook een emotionele aangelegenheid.

NOODZAAK VOOR CONSERVERING EN DIGITALISERING

Bij het RKD blijkt de populariteit van kunsthandelarchieven uit het feit dat het archief van Fa. E.J. van Wisselingh & Co al jarenlang één van de meest geraadpleegde archieven is. Dit archief berust sinds 1999 bij het RKD en geldt als het omvangrijkste bewaard gebleven Nederlandse kunsthandelarchief. Door de veelvuldige raadpleging door bezoekers neemt het risico op schade aan de

1. Anoniem, P.C. Eilers jr. met kunstenaar Eduard Karsen, 145 x 101 mm, Den Haag, RKD, Archief Eilers (0877), inv.nr. 175

1. Anonymous, P.C. Eilers Jr with the artist Eduard Karsen, 145 x 101 mm, The Hague, RKD, Eilers Archive (0877), inv. no. 175

has the archive of the Hague Bachstüz Gallery. The Getty Research Institute (GRI) holds the archive of the Paris headquarters of Goupil & Cie (from 1884: Boussod, Valadon & Cie, successors of Goupil & Cie), and the RKD the archive of Goupil's Hague branch.¹ The archive of the most important Dutch art dealer of the 1930s, Jacques Goudstikker (1897-1940), is even split into three parts now kept at the RKD, the Nationaal Archief [National Archives of the Netherlands], and the Stadsarchief Amsterdam [Amsterdam City Archives].

The archives of the art dealer P. de Boer and of Gebroeders Douwes are still privately owned.² Other archives have vanished abroad, including the very extensive ones of G. Cramer Oude Kunst and of Nystad Oude Kunst, which are kept at the GRI.

INCREASING INTEREST

The art trade and dealer activities have been enjoying great interest lately.³ September 2017 marked the 25th anniversary of the Zentralarchiv für deutsche und internationale Kunstmarktforschung (ZADIK) in Berlin, celebrated with an international symposium about art (trade) archives; and, recently The International Art Market Studies Association

kunsthandelarchieven toe. Het archief van de Haagse vestiging van Goupil & Cie is vanwege de kwetsbare staat al eind twintigste eeuw gemicroficheerd, en alleen nog op die manier raadpleegbaar. Vanwege de kwetsbaarheid en deze slechte toegankelijkheid werd, samen met het Van Gogh Museum en Erfgoed Leiden en Omstreken, een projectvoorstel ingediend bij Bureau Metamorfoze voor het conserveren en aansluitend digitaliseren van een select aantal archieven van kunsthandels: van Bachstitz Gallery, Kunsthandel J.H. De Bois, Goupil & Cie, Kunsthandel Huinck & Scherjon (Van Gogh Museum), Kunsthandel G.J. Nieuwenhuizen Segaar (inclusief de aanvulling van Jan Nieuwenhuizen Segaar), Kunsthandel Sala & Zonen (inclusief het Leidse deel bij Erfgoed Leiden en Omstreken), Firma E.J. Van Wisselingh & Co.⁶ Het betreft in totaal iets meer dan dertig strekkende meter archief, met circa 2000 inventarisnummers, 240.000 pagina's en uiteindelijk circa 155.000 scans. De selectie betreft archieven van zowel grotere kunsthandels als kleinere maar niet minder belangrijke kunsthandelaars, afkomstig uit zowel grote steden als kleinere plaatsen als Leiden en Haarlem, met zowel een nationaal als internationaal bereik. Medio 2019 zijn de scans van de archieven online beschikbaar; de originele stukken kunnen dan – nadat ze geconserveerd zijn – niet meer geraadpleegd worden.

MOGELIJKHEDEN VOOR KUNSTHISTORISCH ONDERZOEK

De geselecteerde archieven illustreren de levendige handel in kunstwerken in Nederland, binnen Europa en tussen Europa, Canada en de Verenigde Staten. Nederlandse kunst was populair, zowel zeventiende-eeuwse schilderijen als contemporaine kunst. Speciaal in het geval van de succesvolle schilders van de Haagse School, die in de laatste decennia van de negentiende eeuw zowel in het binnen- als in het buitenland zeer populair waren, speelden kunsthandels als Goupil & Cie en Van Wisselingh & Co zoals al eerder aangegeven een doorslaggevende rol. De verkoopgegevens in de bewaard gebleven kasboeken getuigen daarvan. In de cyclus productie, distributie en receptie vervulden kunsthandels in toenemende mate een essentiële rol. Kunsthandels beconcurrerden door het houden van tentoonstellingen succesvol de traditionele Salons als dé plek voor expositie en verkoop. De tentoonstellingen werden vaak begeleid door catalogi en werden veelvuldig – en vaak zeer uitvoerig – besproken in dagbladen en vaktijdschriften. Het uit de archieven te destilleren aanbod van de kunsthandels geeft daardoor inzicht in de artistieke voorkeuren en in de ontwikkeling van de smaak van de samenleving. Uiteraard zijn de archieven onmisbaar voor het volgen van kunstwerken als economische goederen: aan de hand van de verkoopboeken zijn prijsontwikkelingen van individuele kunstenaars of stromingen te volgen, evenals de productie en het handelsvolume. De geselecteerde archieven geven ook een goed beeld van de

(TIAMSA) was founded, which emphatically focuses on using source material to underpin art-historical research. Furthermore, the GRI acquired and digitized important art trade archives, including the Knoedler Gallery Archive. Universities offer programmes examining the art market, and publications and exhibitions about various galleries are in preparation or have been completed.⁴ Finally, research on the art trade is one of the four subjects of the Onderzoeksagenda Kunstgeschiedenis [Art History Research Agenda] 2015-2020. This interest has also been stimulated since the 1990s by the increasing research on the provenance of art in and around World War II. This restitution research was later expanded to museum provenance research. For both the researchers of the Restitution Committee and private individuals these archives often constitute the only authentic source for tracing specific transactions. The Nationaal Archief therefore considers the subject 'restitution' as a so-called 'trend'.⁵ For private individuals these archival documents, albeit now over 70 years old, are still 'living history' and the discovery of a transaction or inventory is not infrequently also an emotional matter.

THE NEED FOR CONSERVATION AND DIGITIZATION

The popularity of art trade archives at the RKD can be deduced from that of Fa. E.J. van Wisselingh & Co, which for years has been amongst the most frequently consulted documentation. It has been kept at the Institute since 1999 and is considered one of the most extensive extant Dutch art trade archives. The intensive consultation by visitors of these art trade archives poses a growing threat to their conservation. The fragile condition of the archive of the Hague branch of Goupil & Cie led to it being microfilmed already at the end of the twentieth century, and it may now be consulted only in this form. Because of the fragility and poor accessibility, the RKD, together with the Van Gogh Museum and Erfgoed Leiden en Omstreken, submitted a project proposal to Bureau Metamorfoze for the conservation and subsequent digitization of a select number of art trade archives: Bachstitz Gallery, J.H. De Bois Gallery, Goupil & Cie, Huinck & Scherjon Gallery (Van Gogh Museum), G.J. Nieuwenhuizen Segaar Gallery (including the additional archival material from Jan Nieuwenhuizen Segaar), Sala & Zonen Gallery (including the Leiden portion at Erfgoed Leiden en Omstreken), and the firm of E.J. Van Wisselingh & Co.⁶ This amounts to over 30 shelf metres of archival material, with circa 2000 inventory numbers, 240,000 pages, and finally about 155,000 scans.

2. Anoniem, Het laden van kisten met schilderijen voor de bijna jaarlijkse reis naar Canada voor de deur van Van Wisselingh & Co, Rokin, Amsterdam, na 1911, 130 x 168 mm x 13 cm, Den Haag, RKD, Archief Eilers (0877), inv.nr. 176

2. Anonymous, Loading the boxes with paintings for the near annual trip to Canada in front of the gallery of Van Wisselingh & Co, Rokin, Amsterdam, after 1911, 130 x 168 mm x 13 cm, The Hague, RKD, Eilers Archive (0877), inv. no. 176

kunstnetwerken tussen de Verenigde Staten, Europa en Canada. De correspondentie van Petrus Christiaan Eilers jr. (1864-1936) (afb. 1) en zijn zoon Pieter Eilers (1903-1988), firmanten bij Fa. E.J. van Wisselingh & Co, is hiervan een goede illustratie en levert en passant een tot nu toe onbekende episode uit de geschiedenis van Vincent van Goghs schilderij *De sterrennacht*.

BIJZONDERE AANWINSTEN

Het archiefmateriaal van vader en zoon Eilers bleek nog in het bezit van de dochter van Pieter Eilers. Zij schonk het onlangs aan het RKD.

Petrus Christiaan Eilers was als vijftienjarige al werkzaam bij het Haagse filiaal van Goupil & Cie, gevestigd aan de Plaats 20 in Den Haag. In 1892 maakte Eilers de overstap naar E.J. Van Wisselingh & Co, dat op dat moment geleid werd door Elbert Jan van Wisselingh (1848-1912) en Klaas Groesbeek (1858-1936). Eilers werd verantwoordelijk voor de verkoop van schilderijen, aquarellen, tekeningen en prenten (afb. 2). In 1903 werd hij bevorderd tot compagnon.⁷ In 1930 kwam ook Piet Eilers in de zaak werken, en toen in 1936 zowel P.C. Eilers jr. als Groesbeek overleden werd Piet enig eigenaar.

Uit de bewaard gebleven brieven blijkt dat vlak hierna, op 24 juni 1936, Eilers het schilderij *De sterrennacht* te koop aanbood aan het Museum of Modern Art (MoMA). Directeur Alfred H. Barr Jr. reageerde dat 'the Museum might well be interested in it' mits de prijs niet te hoog was (afb. 3).⁸ Eilers had het werk blijkbaar in consignatie gekregen van de toenmalige eigenares Georgette Petronella van Stolk (1867-1963). Uit de literatuur is bekend dat Van Stolk het werk in 1906 had gekocht bij Kunstzaal Oldenzeel en dat ze het schilderij tot 1924 in langdurig bruikleen aan Museum

The selection encompasses archives of both major and minor, though no less important, art dealerships from large cities and smaller places, such as Leiden and Haarlem, with a national and international range. The scans of the archives will be accessible online by mid-2019; after being restored the original documents will no longer be accessible for consultation.

POSSIBILITIES FOR ART-HISTORICAL RESEARCH

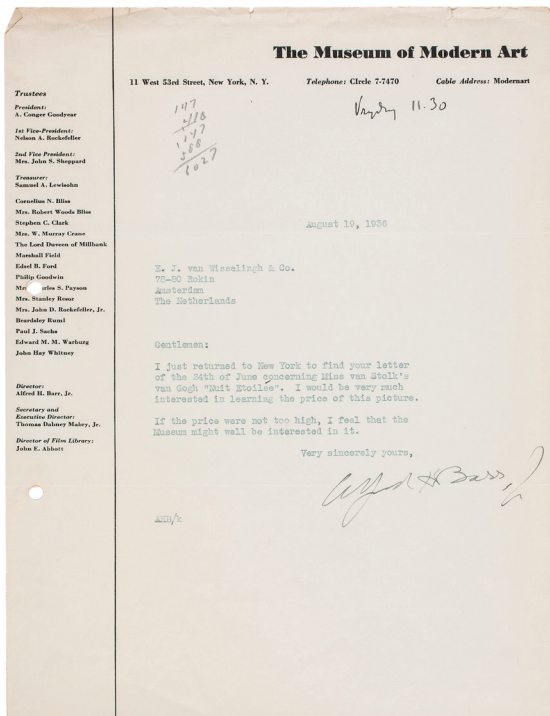
The selected archives illustrate the lively trade in works of art in the Netherlands, within Europe and between Europe, Canada, and the United States. Dutch art was popular, seventeenth-century paintings as well as contemporary art. Especially in the case of the successful painters of the Hague School, who were highly sought-after in the last decades of the nineteenth century at home and abroad, art dealers such as Goupil & Cie and Van Wisselingh & Co played a decisive role, as mentioned above. This is testified to by the sales data in the extant ledgers.

The art trade fulfilled an increasingly essential role in the cycle of production, distribution, and reception. Art dealers competed by mounting exhibitions rivalling the traditional Salons as the place for showing and selling. The exhibitions were often accompanied by catalogues and were frequently – often extensively – reviewed in dailies and professional journals. The supply of the art trade as distilled from these archives also affords insight into artistic preferences and the development of taste in society. Naturally, the archives are essential for tracing artworks as economic goods; on the basis of the ledgers price developments of individual artists or art movements can be followed, as well as the production and trading volume.

*The selected archives also give a good idea of the art networks between the United States, Europe, and Canada. The correspondence of Petrus Christiaan Eilers Jr (1864-1936) (fig. 1) and his son Pieter Eilers (1903-1988), partners at Fa. E.J. van Wisselingh & Co, is a fine example of this, and in passing yields a hitherto unknown chapter in the provenance of Vincent van Gogh's *The Starry Night*.*

SPECIAL ACQUISITIONS

The archival material of Eilers senior and junior turned out to still be in the possession of Pieter Eilers' daughter, who recently gave it to the RKD. Petrus Christiaan Eilers was already active as a fifteen-year-old at the Hague branch of Goupil &

3. Brief van Alfred H. Barr Jr., d.d. 19 augustus 1936, aan P. Eilers, Den Haag, RKD, Archief Eilers (0877), inv.nr. 19

3. Letter from Alfred H. Barr Jr, dated 19 August 1936, to P. Eilers, The Hague, RKD, Eilers Archive (0877), inv. no. 19

Boymans had gegeven.⁹ Nergens wordt echter vermeld dat 'Miss Van Stolk' het werk aan Van Wisselingh & Co in consignatie had gegeven. Ondertussen probeerde Eilers vanuit Toronto, waar hij bijna jaarlijks drie maanden verbleef, het werk ook aan A. Conger Goodyear (1877-1964) te slijten. Deze kunstverzamelaar, eerste president en mede-oprichter van het MoMA, was aanvankelijk door derden verkeerd over de prijs geïnformeerd (Hfl. 80.000,- in plaats van Hfl. 60.000,-), maar hij liet in december aan Eilers weten dat hij al drie Van Gogh's had, en he 'do[es] not feel that I care to add to their number'.¹⁰ Bovendien: 'I must also say that I prefer some of Van Gogh's work that has more yellow and less blue than this picture has'. Wel vroeg hij Eilers of het MoMA *De sterrennacht* in bruikleen mocht hebben voor de tentoonstelling die Barr in het MoMA organiseerde van werken van Van Gogh uit de collectie van het echtpaar Kröller-Müller. Eilers ging akkoord en liet het werk eind oktober vanuit Nederland per s.s. Maasdam verschepen. Barr bevestigde begin december de goede aankomst van het schilderij in New York en zei toe het werk aan diverse personen te laten zien, en hoopte voldoende geld te kunnen ophalen om het werk voor het MoMA te kunnen aankopen. Op 22 december sprak Eilers Barr waarschijnlijk persoonlijk in New York, blijkens een brief die

Cie, located at 20 Plaats in The Hague. In 1892 Eilers moved to E.J. Van Wisselingh & Co, at that moment run by Elbert Jan van Wisselingh (1848-1912) and Klaas Groesbeek (1858-1936). Eilers was responsible for the sale of paintings, watercolours, drawings, and prints (fig. 2) and became a partner in 1903.⁷ Pieter Eilers joined the business in 1930, and was left sole owner following the death of both P.C. Eilers Jr and Groesbeek in 1936.

From the preserved letters it appears that shortly thereafter, on 24 June 1936, Eilers offered *The Starry Night* for sale to the Museum of Modern Art (MoMA). Director Alfred H. Barr Jr responded that 'the Museum might well be interested in it' should the price be right (fig. 3).⁸ Eilers had evidently received the work on consignment from its then owner Georgette Petronella van Stolk (1867-1963). From the literature we know that Van Stolk bought the painting at Kunstzaal Oldenzeel in 1906 and had given it on long-term loan to Museum Boymans until 1924.⁹ However, no mention is made that 'Miss Van Stolk' had given the work on consignment to Van Wisselingh & Co. In the meantime, from Toronto, where Eilers generally spent three months a year, he also tried to sell the painting to A. Conger Goodyear (1877-1964). This art collector, co-founder and first president of MoMA, was initially misinformed by third parties as to the price (80,000 guilders instead of 60,000 guilders), but he communicated to Eilers in December that he already had three Van Goghs, and 'do not feel that I care to add to their number'.¹⁰ Moreover: 'I must also say that I prefer some of Van Gogh's work that has more yellow and less blue than this picture has.' He did however ask Eilers whether MoMA could borrow *The Starry Night* for the exhibition of works from the Kröller-Müller collection that Barr was organizing at MoMA. Eilers agreed and at the end of November the painting was shipped from the Netherlands on board the S.S. *Maasdam*. Barr confirmed its receipt in New York at the beginning of December and promised that he would show it to various people, and hoped to raise enough money to be able to buy it for MoMA. On 22 December Eilers apparently spoke with Barr personally in New York, according to a letter he sent Barr a day later: should Barr still be considering a purchase, Eilers needed to know quickly because 'I am not allowed [probably by Mrs Van Stolk-RvB] to leave the painting [...] here longer than until the end of January next'.¹¹

hij de dag erna aan Barr stuurde: als Barr nog een aankoop overwoog dan wilde Eilers dat graag snel weten omdat 'I am not allowed [waarschijnlijk van mevrouw Van Stolk] to leave the painting [...] here longer than until the end of January next'.¹¹

Het kwam, wellicht door de economische crisis, uiteindelijk niet tot een aankoop, want mevrouw Van Stolk had het werk tot 1938 in bezit, toen ze het via Van Gogh-kenner J. Baart de la Faille (1886-1959) verkocht aan kunsthandelaar Paul Rosenberg (1881-1959).¹² Het MoMA kocht het werk in 1941 van Rosenberg en vermeldde in een ronkend persbericht dat het het eerste schilderij van Van Gogh was in een openbare collectie in New York, en één van de belangrijkste aanwinsten ooit van het museum.¹³

De vele agenda's, aantekenboekjes en correspondentie in het Archief Eilers geven een intrigerend beeld 'achter de cijfers' van de zakelijke verkoopboeken in het bedrijfsarchief van Fa. Van Wisselingh & Co.

Een tweede aanwinst, die voortkomt uit het onderzoek van het RKD naar kunsthandelarchieven, geeft meer inzicht in de handel in Nederland en Europa. In 2005 ontving het RKD al brieven die Charley Toorop (1891-1955) schreef aan kunsthandelaar G.J. Nieuwenhuizen Segaar, maar het overgrote deel van het archief stond nog geduldig bij zijn zoon Jan Nieuwenhuizen Segaar, ook galeriehouder, te wachten. Ook dit archief komt – in delen – naar het RKD, en het deel tot 1950 wordt meegenomen in het digitaliseringsproject. Het bevat onder andere correspondentie met onder meer Sidney Janis, Ernst Beyeler, Jean Metzinger, Bart van der Leek, Dirk Nijland en Simon Moulijn.

Het kunsthandelarchievenproject biedt een goede richtlijn voor onderzoek naar andere deelcollecties van het RKD. Niet in de laatste plaats is deze proactieve methode van belang om gerichter archieven te kunnen verwerven, zeker in het licht van de altijd beperkte capaciteit, maar ook voor de maatschappelijke legitimatie van het RKD en om de verbindende rol van het RKD goed te kunnen vormgeven.

Ramses van Bragt
Senior archivaris

Probably because of the economic crisis the sale never came to pass; Mrs Van Stolk owned the painting until 1938, when she sold it via the Van Gogh expert J. Baart de la Faille (1886-1959) to the art dealer Paul Rosenberg (1881-1959).¹² The MoMA bought it from Rosenberg in 1941 and in an overblown press release touted it as the first painting by Van Gogh in a public collection in New York and one of the most important acquisitions the museum had ever made.¹³ The many diaries, notebooks, and letters in the Eilers Archive afford an intriguing glimpse 'behind the numbers' in the sales accounts in the Fa. Van Wisselingh & Co business archive. A second acquisition that emerged from the RKD's research into art dealer archives affords greater insight into the trade in the Netherlands and Europe. In 2005 the RKD received letters that Charley Toorop (1891-1955) wrote to the art dealer G.J. Nieuwenhuizen Segaar; however, the lion's share of the archive was still quietly resting with his son Jan Nieuwenhuizen Segaar, also a gallerist. This archive too has come to the RKD in sections, and the part up to 1950 will be included in the digitization project. It contains correspondence with Sidney Janis, Ernst Beyeler, Jean Metzinger, Bart van der Leek, Dirk Nijland, and Simon Moulijn, among others. 'The Art Trade Archives Project' affords a good guideline for research on other sub-collections at the RKD. This pro-active method is important not in the least for being able to acquire archives more selectively, certainly in light of the ever limited capacity, as well as for the RKD's social legitimation and the proper development of the Institute's connecting role.

Ramses van Bragt
Senior Archivist

- 1) Van het Haagse deel van Goupil & Cie is helaas de correspondentie niet bewaard gebleven, en de reeks tentoonstellingscatalogi is incompleet. J.F. Heijbroek en E.L. Wouthuysen, *Portret van een kunsthandel. De firma Van Wisselingh en zijn compagnons. 1838-Heden*, Amsterdam 1999, p. 10.
- 2) Foto's en krantenknipsels van De Boer zijn ondergebracht in The Getty Research Institute. De collectie glasnegatieven van Douwes bevindt zich in het Stadsarchief Amsterdam. Zie ook Archives Directory for the History of

- 1) *Unfortunately the correspondence of the Hague part of Goupil & Cie has not been preserved, and the series of exhibition catalogues is incomplete. J.F. Heijbroek and E.L. Wouthuysen, Portret van een kunsthandel. De firma Van Wisselingh en zijn compagnons. 1838-Heden, Amsterdam 1999, p. 10.*
- 2) *Photographs and newspaper clippings collected by De Boer are at The Getty Research Institute. The collection of glass negatives*

- Collecting in America, bijgehouden door The Frick Collection, <http://research.frick.org/directoryweb/home.php> (geraadpleegd 15 september 2017). Dit register is niet meer actueel.
- 3) Voor een globaal overzicht van publicaties en wetenschappelijk onderzoek naar de kunsthandel en kunsthandelarchieven zie I. Huskens, 'Kunsthandeletiketten als waardevolle onderzoeksbron', *RKD Bulletin* 2016, nr. 2, pp. 11-15, i.h.b. pp. 11-12 (noot 4-6).
 - 4) Zie bijvoorbeeld Agnès Penot, 'The Perils and Perks of Trading Art Overseas: Goupil's New York Branch', *Nineteenth-Century Art Worldwide*, jrg. 16 (2017), nr. 1 (geraadpleegd 21 september 2017).
 - 5) 'Restitutie van geroofde kunst na de Tweede Wereldoorlog', in: *Een samenleving in beweging. Nederland tussen 1976 en 2005 in 200 trends en 100 hotspots*, Den Haag 2016, pp. 946-951. De publicatie is alleen digitaal verschenen op http://www.nationaalarchief.nl/sites/default/files/docs/een_samenleving_in_beweging_trendanalyse.pdf. (geraadpleegd op 15 september 2017).
 - 6) Bureau Metamorfoze subsidieert alleen collecties die tot 1960 zijn gedateerd, en waarvan de aanvragende instelling ook de eigenaar is. Hierdoor vielen de naoorlogse kunsthandels af. Ook niet opgenomen werden al gedigitaliseerde archieven van belangrijke kunsthandels in bezit van het RKD (Archief Huinck en Scherjon; Archief Galerie Diemen; fichekaarten van Archief Goudstikker-Miedl), niet-openbare archieven (S.J. Mak van Waay; Firma D.A. Hoogendijk & Co), archieven met een vooralsnog onvoldoende toegang (Kunsthandel Van Marle & Bignell), archieven die in het geheel niet door het RKD worden beheerd (Kunsthandel P. de Boer; Kunsthandel Gebr. Douwes) of die in strijd zijn met aangescherpte privacywetgeving betreffende mogelijk nog levende personen. De archieven van Kunstzaal Carel van Lier, Koninklijke Kunstzaal Kleykamp en van Douwe Komter pasten binnen de selectiecriteria, maar konden vanwege de omvang die het project kreeg helaas niet meegenomen worden. Papierrestauratoren Hoogduin B.V. uit Delft verzorgen de eerstelijnsconservering en restaureren ook een verkoopboek uit het Archief Van Wisselingh & Co dat in zeer slechte staat verkeert waardoor raadpleging onmogelijk is. GMS Digitaliseert (Alblasserdam) neemt de digitalisering voor haar rekening.
 - 7) Heijbroek en Wouthuysen 1999 (noot 1), pp. 37-51.
 - 8) Brief van Alfred H. Barr Jr. aan Piet Eilers, 19 augustus 1936, Den Haag, RKD, Archief P.C. Eilers jr. en P. Eilers (0887), inv.nr. 19.
 - 9) Van Stolk liet het werk na ontvangst restaureren door Carel F.L. de Wild sr. (1870-1922). Brief van Carel F.L. de Wild sr. aan mevrouw Van Stolk, 10 mei 1906, Den Haag RKD, Archief G.P. van Stolk (0749), inv.nr. 23 Brief van museumdirecteur Dirk Hannema (1895-1984) aan G.P. van Stolk, 5 mei 1924, Den Haag, RKD, Archief G.P. van Stolk (0749), inv.nr. 7.
 - 10) Brief van A. Conger Goodyear aan Piet Eilers, 28 september 1936, Archief P.C. Eilers jr. en P. Eilers (0887), inv.nr. 22.
 - 11) Doorslag van een brief van Piet Eilers aan Alfred H. Barr Jr., 23 december 1936, *ibidem*, inv.nr. 19.
 - 12) Provenance Research Project, MoMA, <https://www.MoMA.org/collection/works/79802> (geraadpleegd: 17 september 2017).
 - 13) Persbericht MoMA: 'New Acquisition: Vincent van Gogh, The Starry Night', z.j. [1941], <https://www.MoMA.org/calendar/exhibitions/2803> (geraadpleegd: 17 september 2017).
- assembled by Douwes is in the *Stadsarchief Amsterdam*. See also the *Archives Directory for the History of Collecting in America*, kept by The Frick Collection, <http://research.frick.org/directoryweb/home.php> (consulted 15 September 2017). This register is no longer current.
- 3) For a general report on publications and academic research concerning the art trade and art dealers' archives, see I. Huskens, 'Art dealers' labels as a valuable resource', *RKD Bulletin* 2016, no. 2, pp. 11-15, esp. pp. 11-12 (note 4-6).
 - 4) For example, see Agnès Penot, 'The Perils and Perks of Trading Art Overseas: Goupil's New York Branch', *Nineteenth-Century Art Worldwide* 16 (2017), no. 1 (consulted 21 September 2017).
 - 5) 'Restitutie van geroofde kunst na de Tweede Wereldoorlog,' in: Een samenleving in beweging. Nederland tussen 1976 en 2005 in 200 trends en 100 hotspots, *The Hague* 2016, pp. 946-951. The publication has only appeared digitally at http://www.nationaalarchief.nl/sites/default/files/docs/een_samenleving_in_beweging_trendanalyse.pdf. (consulted 15 September 2017).
 - 6) Bureau Metamorfoze funds only collections dated up to 1960 and owned by the institution submitting the request. Hence, the post-war galleries fell away. Also not included were already digitized archives of important art trades owned by the RKD (Huinck and Scherjon Archive; Diemen Gallery Archive; index cards of the Goudstikker-Miedl Archive), archives not open to the public (S.J. Mak van Waay; Firma D.A. Hoogendijk & Co), archives with still insufficient access (Gallery Van Marle & Bignell), archives not administered by the RKD (Gallery P. de Boer; Gallery Gebr. Douwes), or which conflict with the sharpened privacy law regarding still possibly living individuals. The archives of Kunstzaal Carel van Lier, the Koninklijke Kunstzaal Kleykamp and of Douwe Komter met the selection criteria, but unfortunately could not be included because of the scope of this project. Paper conservators of Hoogduin B.V. of Delft will perform the primary conservation of the archival material and will moreover restore a sales ledger in the Van Wisselingh & Co Archive, which is in very poor condition, thereby making it impossible to consult. GMS Digitaliseert (Alblasserdam) will handle the digitization.
 - 7) Heijbroek and Wouthuysen 1999 (note 1), pp. 37-51.
 - 8) Letter from Alfred H. Barr Jr to Piet Eilers, 19 August 1936, *The Hague, RKD, P.C. Eilers Jr and P. Eilers Archive (0887)*, inv. no. 19.
 - 9) After receiving it, Van Stolk had the work restored by Carel F.L. de Wild Sr (1870-1922). Letter from Carel F.L. de Wild Sr to Mrs Van Stolk, 10 May 1906, *The Hague RKD, G.P. van Stolk Archive (0749)*, inv. no. 23; letter from museum director Dirk Hannema (1895-1984) to G.P. van Stolk, 5 May 1924, *The Hague, RKD, G.P. van Stolk Archive (0749)*, inv. no. 7.
 - 10) Letter from A. Conger Goodyear to Piet Eilers, 28 September 1936, *P.C. Eilers Jr and P. Eilers Archive (0887)*, inv. no. 22.
 - 11) Carbon copy of a letter from Piet Eilers to Alfred H. Barr Jr, 23 December 1936, *ibid.*, inv. no. 19.
 - 12) Provenance Research Project, MoMA, <https://www.MoMA.org/collection/works/79802> (consulted: 17 September 2017).
 - 13) Press release MoMA: 'New Acquisition: Vincent van Gogh, The Starry Night,' n.d. [1941], <https://www.MoMA.org/calendar/exhibitions/2803> (consulted: 17 September 2017).